

De tidlige poststeder og brev-samlingssteder på Færøerne

Der er 2 ting, der har fået mig til at skrive denne artikel.

For det første har Postverk Føroya i foråret 2003 udgivet et miniark i anledning af 100-året for oprettelsen af 8 brevsamlingssteder på Færøerne med samtidig tildeling af annulleringsstempler – stjernerstempler.

For det andet har der på den nyligt overståede auktion hos Postiljonen i Malmø været et meget stort antal tidligt færøsk materiale til salg, blandt andet også en mængde tidlige færøske forsendelser forsynet med stjernerstempler. Fordi Postiljonen velvilligt har stillet illustrationsmateriale til rådighed, er det derfor muligt at komme bag om historien bag miniarket med originale breve fra perioden, hvor de omtalt stjernerstempler er anvendt.

De tidligste postkontorer

I marts 1870 oprettedes postekspeditionen i Thors-havn i tilknytning til postvæsenets iværksættelse af en dampskibsforbindelse mellem København, Skotland (eller Shetlandsøerne), Færøerne og Island med dampskibet "Diana".

Postekspeditionen i Thorshavn blev oprettet for at servicere postdampskibet på dets anløb af Thors-havn. I perioden 1870-1875 var skete det 14 gange om året. Fra 1876-1879 18-20 gange om året.

Postekspeditionen tildeles et nummerstempel "238" samt et lapidarstempel.

Der blev oprettet 3 postruter i forbindelse med postdampskibets anløb af Thorshavn:

1. mellem Thorshavn og Trangisvaag over Kirke-bø, Skaapen, Sandø og Kvalbø

Postverk Føroyars miniark med gamle fotografier fra de forskellige bygder samt afbildning af de 8 forskellige stjernerstempler, der blev tildelt i 1903

2. mellem Thorshavn og Klaksvig på Bordø over Solmunde, Sydergøthe, Gøthegjov, Nordergøthe og Lervig

3. mellem Thorshavn og Sandevaag over Kvivig eller efter vejrets beskaffenhed tillige Vestmanhavn. (Kilde: Ingolf P.S.Nielsen: Løst og fast af Færøernes Posthistorie, 1986, s. 33)

Disse posttruter blev betjent af 3 nyansatte postførere fra foråret 1872 og i et brev fra Amtmand Finsen 24.april 1872 hedder det:

”Posten, der befordres med postføreren, vil blive udvekslet undervejs hos sysselmanden eller på de stationer, hvor sysselmanden ikke bor, hos vedkommende skydsskaffer. Afgangen fra Thorshavn finder hver

Skibsbrev med stjernestempel: Smiril, sendt via Leith (Skotland) og England til København – i øvrigt med international brevportotakst 20 øre i stedet for 8 øre med direkte skibsforbindelse Ankomststempelt i København 7.12.1899

gang sted dagen efter, at postdampskibet er ankommet fra København og tilbagerejsen til Thorshavn 12 timer efter postførerens ankomst til endestationen”.

I forbindelse med ændring af postdampskibet ”Diana”s rute i 1877 blev der oprettet et brevsamlingssted i Trangisvaag (i dag Tvøroyri). I den sammenhæng tildeles brevsamlingsstedet et nummerstempel ”284”, hvor det f.eks. af Daka 1991 fremgår, at der kendes i 1 aftryk. 1. marts 1884 blev brevsamlingsstedet i Trangisvaag på Suderø forandret til en selvstændig regnskabsførende postekspedition. 1. maj 1888 blev der ligeledes oprettet en regnskabsførende postekspedition i Klaksvig. Begge postekspeditioner blev tildelt lapidarstempler.

Et forsøg på lokal kystfart på Færøerne med postdampskibet ”Smiril” sent år 1896 udløste tildeling af et af de sjældneste stjernestempler overhovedet. ”Smiril” indstillede farten efter få år, og det er selvfølgelig en af forklaringen på stemplets sjældenhed. Men rundfarten var et forsøg på at skaffe Færøerne en mere udvidet postgang.

Postreform i 1903

Men 1. juli 1903 skete der som nævnt i indledning en stor reform af det færøske postvæsen. I forbindelse med oprettelsen af de omtalte brevsamlingssteder blev der indrettet en egentlig postgang mellem postekspeditionerne og brevsamlingsstederne på Færøerne. Postforbindelsen var ugentlig i sommermånederne og hver 14. dag i vinterhalvåret.

I officielle Meddelelser 30. juli 1903 står følgende notits:

”Fra den 1st d.M. at regne er der paa Færøerne oprettet Brevsamlingssteder i Sand, Midvaag, Vestmanhavn, Ejæ

(sic!) og Strænder, underlagte Postekspeditionen i Thorshavn, i Vaag og Kvalbo, underlagte Postekspeditionen i Trangisvaag samt i Fuglefjord, underlagt Postekspeditionen i Klaksvig.”

Der er en trykfejl i O.M. ”Ejæ” skal være Ejde.

I Takstloven af 1902 blev lokalportoområdet udvidet fra tidligere at være et posthus med dets underlagte omdelingsdistrikt til også at være postkontorets eller postekspeditionens underlagte brevsamlingssteder og disses landdistrikter (Beretning om postvæsenet og dets virksomhed i tidsrummet 1867/68-1916/17, bind 1 s. 14). Det nødvendiggjorde tildelingen af de mange stjernestempler i denne periode – også på Færøerne. Det var vigtigt at kunne bestemme en forsendelses oprindelse, dvs. at frimærkerne skulle annulleres på indleveringsstedet for at afgøre, om forsendelsen var berettiget til lokalportotakst.

Uddrag af Post på Færøerne i 150 år

Fra Svanbjørg Manai har jeg modtaget en oversættelse af udvalgte dele af bogen: Post på Færøerne i 150 år af Wilhelm Johannesen, som beskriver de enkelte nyoprettede postruter:

1. Thorshavn-Sand

I et brev af 21.maj 1903 fra hovedbestyrelsen i København til postekspeditionen i Tórshavn står der, at hver mandag skal postføreren tage fra Tórshavn via Velbastað og muligvis Kirkebø til Skopun og posthuset i Sandur. Efter alt at dømme har postføreren fra Tórshavn taget sig af kunderne i Skopun, for i samme brev står der at posten til beboerne i Sandur, Skalavík, Husavík, i Dalur og på Skarvanes skal hentes på posthuset i Sandur. Man regner med at postføreren fra

Halveret 4 øre tk. 14 på brev fra Vestmanhavn via Thors-havn (9.1.1919) til Kvalbo

Tórshavn også har båret post ud til husene i Velbastað og i Kirkebø på vej til Sandoy, og hjem igen.

2. Thorshavn-Vestmanhavn-Midvaag

I samme skrivelse står der også, at hver onsdag skal en postfører tage fra Tórshavn via Kollafjørð, Leynar og Kvívík til brevsamlingsstederne i Vestmanna og Miðvági. Brevsamlingsstedet i Vestmanna skal sørge for udbringningen i Vestmanna og på Válinum. Brevsamlingsstedet i Miðvági skal sørge for udbringningen i Miðvági, på Giljanes, i Sandavági, Sørvági og

i Bø. Vi regner med, at postføreren som går i Tórshavn, også tager sig af Kollafjørð, Leynar og Kvívík på vejen vestpå og hjem igen til Tórshavn.

3. Thorshavn-Strænder-Ejde

I skrivelsen står der ligeledes at hver fredag skal postføreren tage fra Tórshavn via Strendur hvor posten til det område, som hører under brevsamlingsstedet på Strendur bliver hentet, siden skal han via Morkranes, Selatrað, Hósvík, Hvalvík, Streymnes, Gjánoyri, Langasand og Haldarsvík til brevsamlingsstedet på Eiði og tilbage igen via Ljósá, Svínáir, Nordskála, Oyri og til Strendur. Brevsamlingsstedet på Eiði sørger for udbringningen i Eiði, Funning og Gjógv.

Brevsamlingsstedet på Strendur sørger for udbringningen på Strendur, Nes, Toftir, Saltnes, Saltangará, Glyvrum, Lamba, Söldafjørður, Skipanes, i Syðrigøtu, Gøtugjógv, Norðragøtu og Skála. De førnævnte bygder, der ikke får post enten fra brevsamlingsstedet på Eiði eller Strondum, bliver allerhelst betjent af postføreren, når han kommer fra Tórshavn, på vej til de to brevsamlingssteder på Strendur og Eiði.

Efter denne omlægning bliver det område, der får post direkte fra Tórshavn meget begrænset. Posthuset i Tórshavn skal nu blot sørge for en udbringning om ugen i Hoyvík, Hvítanes, Sund, Kaldbak og på Nólsoy. Om postudbringningen i Tórshavn og Argjum står der, at posten skal bringes ud hver gang der er kommet post fra København til posthuset i Tórshavn.

<p>Kupon. (Kan udtages af Adressaten. Paa Bagsiden kan anbefalinger skrives eller trykte Meddelelser eventuelt paa en paa-klaebet Seddel.)</p> <p>Angiven Værdi eller anbefalet:</p> <p>_____ Kr. Øre.</p> <p>Afsenderens Navn og Bopæl:</p> <p><i>Kalorine Hjylkegaard Eide</i></p> <p>den _____ 19</p>		<p>Adressekort.</p> <p>Hermed <i>A</i> Pakke</p> <p>908 THORSHAVN</p> <p>Angiven Værdi eller anbefalet: _____ Kr. Øre. (Ved anbefalede Pakker anføres „Anb.“ i den skraverede Rubrik.)</p> <p>Til <i>Fri</i></p> <p><i>Sigga Sofie Lousen albu</i></p> <p>Udfyldes af Postv. Vægt: <i>2</i> kg</p> <p><i>Ques</i></p>		<p>Ret. Form. Nr. 4. (9/1919.)</p> <p>Takst.</p> <p>Alm. 10 ØRE 10 Kor:</p> <p>1-3 20 3-5 30 5-7 40 7-9 50 10-12 60 12-15 70 15-20 80 20 Øre pr. kg over 5 kg.</p> <p>Anbefalede Pakker: Almindelig Pakkeporto + Anbefalingsgebet 15 Øre pr. Pakke</p> <p>Pakke med angiven værdi: Almindelig Pakkeporto + Værdiporto: 20 Øre for Værdi 1000 Kr. og derunder + 5 Øre for hvert 1000 Kr. mere.</p>	
---	--	--	--	--	--

Adressekort på pakke 2 kg. Sendt fra Ejde via Thorshavn (12.12.1919) til Øre, takst 1-3 kg: 40 øre lokalportotakst - med stjernestempel Eide

Brev sendt fra Strender via Thorshavn (25.6.1904) til Sand

4. Klaksvig-Fuglefjord

Samme dag bliver der skrevet til Postekspeditionen i Klaksvík, at Fuglafjørður, der efter alt at dømme hører under posthuset i Klaksvík, fra nu af fungerer som brevsamlingssted. Der bliver pålagt dem at sende post via Leirvík til brevsamlingsstedet i Fuglafjørður hver fredag. Efter at posten er kommet til Fuglafjørður skal brevsamlingsstedet sørge for udbringningen i Fuglefjörð, Hellinum, Oyndarfjörð og i Eldevig.

Fra anden kilde ved vi, at manden, som bærer posten ud i Klaksvík, Leirvík og Fuglefjörð hedder Marius Joensen, og bliver kaldt Marius í Árantstovu fra Uppsolum i Klaksvík. Han bliver også nævnt i forbindelse med Kunoy og Kalsoy. Han har sikkert båret posten ud i Leirvík på vej til Fuglefjörð. Og inden Fuglefjörð blev et brevsamlingssted, har Marius í Árantstovu været postfører fra Klaksvík til Fuglefjörð, Hellunar, Oyndarfjarðar og Elduvík. Og han har også båret posten ud i husene i disse bygder.

I samme skrivelse fra Hovedbestyrelsen i København får Postekspeditionen i Klaksvík besked om at hver gang de får post, skal posten bæres ud i følgende bydele: Klaksvík, Vágur, Vágshøgum, Biskupstøð, Uppsolum, Gerðum, Myrkjanoyri og Nordoyri. En gang om ugen skal posten også bringes til Føgrulíð. Den gang var Den Færøske Folkehøjskole i Føgrulíð, og derfor boede folk der hele året.

Dengang havde bygden endnu ikke fået navnet Klaksvík, men kaldtes Vágur efter bydelen Vágur. Normalt sagde man: i Norduri í Vági, da der også er en bygd på Suðuroy, der kaldtes Vágur. Dengang var Klaksvík en bydel Norduri í Vági på samme måde som Uppsolum, Gerðar, Myrkjanoyri osv. Det var i 1911 at bygden Norduri í Vági skiftede navn til Klaksvík, og herefter kaldte man bydelen Klaksvík Ude

i Klaksvík. Der står endvidere i skrivelserne, at hver mandag skal posten bringes ud i Norðtoftir, Depil, Norðdepil, Hvannasund og på Viðareiði. Hver onsdag skal posten bringes til Syðradal, Húsum, Mikladal og Kunoy. Der står intet om andre bygder så som Múla, Skálatoftir, Haraldsund Skarð, Árnafjørður og Trøllanes, men fra andre kilder ved vi at posten til Múla blev lagt til afhentning i Hvannasund og at posten til Trøllanes blev lagt til afhentning i Mikladal.

Vi har også hørt, at folk fra Haraldsund spurgte efter sin post når de kom til Klaksvík, hvis de alligevel var der. De første par år spurgte de efter posten i handelen Ude i Klaksvík, og senere, da posthuset åbnede henvendte de sig her eller hos sysselmanden, som var postleder. Vi regner med at det samme har været gældende for folk i andre småbygder så som Skarði og Skálatoftir, og det samme har sikkert været gældende i andre dele af landet.

5. Trangisvaag-Vaag og 6. Trangisvaag-Kvalbø

Et 3. brev fra hovedbestyrelsen med samme datering er stilet til Postbetjeningen i Trengisvági. Heri står der at Vágur og Hvalba bliver brevsamlingssteder fra 1. juli 1903. Endvidere står der, at hver tirsdag skal postføreren tage via Øravík til brevsamlingsstedet i Vági og fra brevsamlingsstedet skal posten bringes ud i Vági, Nes, Porkeri og Sumba. Hver fredag skal postføreren tage til brevsamlingsstedet i Hvalba og denne skal sørge for udbringningen i Hvalba og Sandvík.

De bygder, der fremover skulle få posten båret direkte fra Posthuset i Trengisvági, er Tvøroyri, Trengisvági og Froðba. Derudover skal posten også bringes ud fra posthuset i Trengisvági til Fámjín en dag

om ugen. Vi går ud fra at postføreren som tager til Vági tager sig af Øravík og Hov på vejen ud og hjem.

Afslutning

I nogle tilfælde er brevene fra Hovedbestyrelsen i København til de 3 posthuse, Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri enslydende. Bl.a. står der at posthusene får fuldmagt til at sætte dette i værk, og finde kvalificerede folk til at stå for brevsamlingsstederne og at lave en kontrakt med hver af de 8 brevsamlere om brevsamlingsstedet og en anden kontrakt om udbringningen. Muligvis med de samme personer, og samtlige af disse kontrakter skal sendes til hovedbestyrelsen til godkendelse.

Til sidst bliver der gjort opmærksom på, at dette er en prøveordning, der foreløbig er gældende i et kvartal d.v.s. fra 1. juli til 30. september 1903. De Færøske posthuse bliver bedt om at evaluere ordningen når en tid er gået, og især om at sige deres mening om det

er tilrådeligt eller ej, at fortsætte med denne ordning, også i vinterhalvåret.

Ordningen fortsatte og der blev senere oprettet mange flere brevsamlingssteder, i 1908, 1914, 1916 men især i 1918, men det er en anden historie. Ved lov om Styrelsen af Postvæsenet af 17. maj 1916 henlagdes Postekspeditionerne under postkontorerne fra 1. oktober 1916, og da Thorshavn var blevet et Postkontor pr. 1. maj 1908, var konsekvensen, at hele Færøerne var et lokalportoområde. Det var en af baggrunden for fremkomsten af provisorierne i januar 1919: taksten for lokalportobreve steg fra 5 til 7 øre og man manglede de nye 7 øres frimærker. Men det er også en anden historie.

Det skal ivørigt bemærkes at overskrifterne i ovenstående oversættelse er indsat af undertegnede for overskuelighedens skyld og ikke stammer fra Wilhelm Johannesens bog.